

MEMÒRIA SOBRE LA PRIMERA ETAPA DE
PROSPECCIÓ ETNOBOTÀNICA PER L'HORT
DEMOSTRATIU DE VARIETATS LOCALS A GERRI
DE LA SAL

Ester Casas Griera

8 de març de 2006

INDEX

1. Zona prospectada	1
2. Varietats recollides,	2
3. Valoració de les varietats recollides i proposta de cultiu	4
4. Pobles i cases pendents d'anar a buscar llavor	6
5. Altra informació	7

Referent a varietats d'arbres fruiters

Referent a herbes remeieres i flors

Referent a varietats o espècies cultivades

Dites

Receptes

ANNEXES

Taula Excel amb la informació etnobotànica de les varietats recollides

Taula Excel amb contactes i varietats pendents d'anar a recollir

Els objectius específics en aquesta primera etapa han estat recollir material genètic i el coneixement que hi va associat i conèixer quines són aquelles varietats més interessants a promoure amb més èmfasi.

1. ZONA PROSPECTADA

S'ha recollit llavors de Araós (casa de Millet), Àreu (casa Besolí), Caregue (casa Jaumet), Casibró (casa Arnau), Estaís (casa Poblador), Esterri d'Àneu (casa Rosendu, casa Carmeta, casa Nadal, casa Martinez), Gerri de la Sal (casa Gassa), La Bastida (casa Campa), Sort (borda de Botja), Pujol (casa Vilanova), Seurí (casa Font, casa Llacai), Sorpe (casa Armengol, casa Cairilla, casa Mainet) i Son (casa Moreu). Són un total de 14 pobles i 19 cases.

Horts Esterri d'Àneu afectats per la construcció urbanística

Maria Mora, Esterri d'Àneu

Dolors de la Borda d'en Botja

2. VARIETATS RECOLLIDES

All (vermell i blanc), api (verd, mureno i sense nom), carbassa (cabell d'àngel, pasteque, rabequet, rabequet xica, de concurs, groga, verda), carbassó (sense nom i de córrer), ceba dolça, clavellines vermelles, col (comú, de ruc), enciam (negre, verd, mureno, verd llarg o carxofet), escarola (doble de verano, semblant cabell d'àngel), fava, fesol o mongeta (perona, afartapobres, mantega, mata baixa, tavella, quarantens, redó, emparrador, de mongeta, varis sense nom, negre, marronet, del cuc, del tros, tavella redona, baixa de l'hort, vells, roní, procedent del pont de montanyana, roi, avellaneta, de França), pèsol (nanu o gran), remolatxa (comú farratgera), tomàquet (de molt bona mena, de tot l'any, de guardar, palosanto, popa de vaca, normal, llargueta, rodona, rosa).

Pots de llavors

Rosario de Caregue

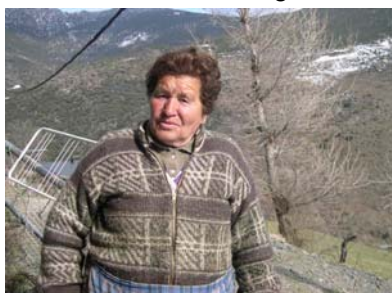
Parcel·les davant del poble

Caregue

Maria, La Bastida

Carbassa de Cabell d'àngel

Veure document EXCEL on hi ha detallada tota la informació recollida durant l'etapa de prospecció (poble, casa, informador, espècie, varietat, altres noms varietat, data sembra, data transplant, data recol·lecció, maneig agronòmic i debilitats i resistències, maneig per guardar llavor, informació gastronòmica.

La informació trobada és tant sols un inici que caldrà complementar-se amb el treball que es realitzarà a Gerri de la Sal, de caracterització agronòmica i organolèptica per valorar la viabilitat d'aquestes varietats.

3. VALORACIÓ DE LES VARIETATS RECOLLIDES I PROPOSTA DE CULTIU

A priori es consideren molt interessants i s'han identificat com a varietats de la zona prospectada:

- api morenu, verd i sense nom, ja que totes les mostres recollides sembla que aguantin molt bé les gelades i siguin molt aromàtics i carnosos
- carbassa de rabequet, groga, verda i cabell d'àngel
- col comú i de ruc
- enciam negre i verd llarg o carxofet
- escarola que recorda a la de cabell d'àngel, si n'hagués d'escollir una sembraria la de la Borda d'en Botja, perquè aguanta gelades i fa unes peces d'una bona mida.

Vistes d'hortos d'Araós

Diferents varietats de fesol d'emparrar.
Pepita, Casa Besolí, Àreu

- fesol mantega, quarantens, afartapobres, redó o avellaneta (crec que es refereix a la mateixa varietat), del cuc o marronet, roi i roní. Hi ha altres fesols que la informadora no els identificava amb cap nom concret però semblen molt interessants (emparradors de Casa Besolí de Àreu)
- remolatxa farratgera

- tomàquet rosa, popa de vaca o llarguet (crec que es refereix a la mateixa varietat), de guardar, rodona

En total són 8 espècies diferents i un total de 25 varietats diferents. D'aquestes 8 espècies, quatre són al·lògames (api, carbassa col i remolatxa), fet que dificulta la multiplicació de llavor de diferents varietats en la mateixa finca.

Viver de Gerri de la Sal

Com a mínim es suggereix de sembrar 12 individus per varietat si vol que sigui representatiu, i de les espècies al·lògames és recomanable guardar llavor de 30 individus diferents.

4. POBLES I CASES PENDENTS D'ANAR A BUSCAR LLAVOR

Han quedat fets tota una sèrie de contactes realitzats: cases on s'hi pot trobar material interessant o bé persones que han confirmat la localització de material interessant a diferents cases de la seva zona.

S'adjunta taula Excel, on hi ha la relació d'aquests contactes pendents d'anar a realitzar la prospecció etnobotànica, i també hi indica la època per realitzar la prospecció.

Molts d'aquests contactes han quedat pendents fer falta de temps, i per la sorpresa de trobar més contactes dels esperats. Tots ells amb informació, coneixement i llavors de cultius hortícoles de varietats locals, tradicionals o pageses.

Però d'altres vegades no s'ha pogut realitzar la prospecció d'alguns dels contactes pendents, degut a l'època en que s'ha fet la prospecció (3a setmana de febrer).

Durant aquesta època hi ha limitacions a nivell agronòmic per recollir material fitogenètic. I d'altra banda, la gent gran de les zones més rurals del Pallars passa els hiverns a la ciutat i pugen cap a la primavera per començar l'hort, fins la tardor .

5. ALTRA INFORMACIÓ

Referent a varietats d'arbres fruiters

Poma molt resistent al fred, el fruit ha aguantat fins al febrer al camp i és molt bona (Sorpe, casa Armengol)

Pera de Cardós, per la carn però ho cou per separat sinó agafa gust (Teresa fàbregues de casa Millet d'Araós)

Referent a herbes remeieres i flors

Flor cor de maria, pengen cors roses i una cosa blanca, floreix al maig, li donaran al Lluís (guarda); Polònies, flor vermella molt Grossa es multiplica per rizomes; Lliris blancs, els pètals serveixen per cicatritzar, els guarda en alcohol o anís (Sorpe, casa Armengol)

Per trasplantar geranis o flors, Al solquet uns quants grans de blat o ordi per ajudar a arrelar (Teresa fàbregues de casa Millet d'Araós).

Marduix, bull amb l'oli unes fulles i quan es refreda amb un cotó calma el mal d'orella amb escalfor, diu que la llet de mare també calma el dolor; brot d'esbarzer per les llagues de la boca o talls a la boca, bull aigua i gàrgares; roser dels ulls, té moltes punxes, va bé per infeccions als ulls, mussols (Casa Besolí Pepita Fonte, Àreu).

Flor de pi, recollir primavera quan està ple de pol·len és molt bo per l'encostipat

vesc, tipus hedra, paràsit del pi amb boles blanques (per Nadal es posa), boletes aquestes també son molt bones per l'encostipat (Casa Gassa, Gerri de la Sal).

Referent a varietats o espècies cultivades

Si plantes la mongeta per l'Ascensió surten frares (tija sola, sense fulles), per sec per St. Isaac, per tendre una mica abans (Rosa Caterina, Casa Rosendu Esterri d'Àneu).

Tomàquet de carrell, és el de penjar (Rosa m^a Riu de Sorpe, casa Cairilla).

Julivert porta mala sort de sembrar a les cases; Chalotes en tenien provinents de França però els han deixat perdre (Sorpe, casa Armengol).

Pel pugó ella té camamilla i quan veu que s'hi comença a posar a la camamilla, arrenca les mates afectades i les crema (Casa Besolí Pepita Fonte, Àneu).

Lluna vella és més bo sembrar i collir ; lluna cluca, bo per sembrar remolatxa; lluna vella per regirar fem (Maria Isanta, casa Campa de La Bastida, i Dolors de la Borda de Botja).

Dites

Per Sant Isaac de cada sarpadet un sac , referent sembra mongeta (Maria d'Esterri d'Àneu).

St. Sotero, fesolero, el 22 d'abril; tomata i fesol, vol sol i aigua a la vena (Casa Font de Seurí).

Carbassa me'n han dat; L'he pres alegrament; Val més prendre carbassa;

Que tractar amb mala gent (Malena d'Esterrí d'Àneu)

Les persones es troben, les muntanyes no (Casa Besolí Pepita Fonte, Àreu)

Receptes

TUPÍ o formatge llenguat

2 cullerades d'herba col en mig got d'aigua una nit en remull

Llet calenta a 35°C (de vaca en cal més quantitat que d'ovella o cabra perquè no és tant greixosa)

Tirar el mig got de l'aigua colada d'herba col

2h tapat en un drap, i quan ja s'ha quallat ho remeno amb batedora d'ous

10 minuts en repòs

Tiro xerigot sobrant i vaig apartant el quallat de l'aigua, esmicolant i apretant perquè surti al màxim tota l'aigua

Poso el quallat en un pot sense tapar! Al cap de 8 dies remeno i vaig remenant seguit durant 8 o 9 dies

Després s'hi tira conyac, que no s'hi troba tant el gust (anís o orujo també hi ha gent que n'hi tira),

Deixa reposar un any amb un drap a sobre (a les tupines)

ANOUS Rapinyades,

Mullar nous trencades, escorregudes dins l'olla d'acer inoxidable i s'hi tira sucre fins que comença a virar de color (1 nous, ½ sucre)

(Maria Isanta, casa Campa de La Bastida, i Dolors de la Borda de Botja)